

52. MORAVSKÝ PODZIM

10. 10. 2023

19.30

KOSTEL SV. AUGUSTINA

Smutek utek?!

Mezinárodní hudební festival Brno / Brno International Music Festival

52. MORAVSKÝ PODZIM
52nd MORAVIAN AUTUMN

1.-22. 10. 2023

Smutek utek?!

ÚT **10. 10. 2023** | **kostel sv. Augustina, náměstí Míru** | 19:30

NE **1. 10. 2023**, 19:00, Janáčkovo divadlo
ZAHAJOVACÍ KONCERT
 A. P. HEINRICH Zpěv ducha divokého lesa
 BEETHOVEN Fantazie c moll
 PÄRT Credo
 SKRJABIN Prometheus (Symfonie č. 5 „Poema ohně“)
Polina Osetinskaja klavír
Slovenský filharmonický sbor
Filharmonie Brno
 dirigent **Dennis Russell Davies**
Cori O’Lan světelný design

PO **2. 10. 2023**, 19:00, Vila Tugendhat
ANTHONY PHILIP HEINRICH – AMERICKÝ BEETHOVEN
 BEETHOVEN 32 variací na vlastní téma c moll
 A. P. HEINRICH klavírní skladby
Pavel Farský klavír, průvodní slovo

ST **4. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
KREMERATA BALTICA
 POLJOVA Poselství jednomu obyčejnému člověku
 SCHNITTKE Koncert pro klavír a smyčce
 PELĚCIS Concertino bianco
 JANČEVSKIS Lignum
 MUSTONEN Triptych
Onuté Gražinyté klavír
Kremerata Baltica

ČT **5. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
ONUTÉ GRAŽINYTÉ – KLAVÍRNÍ RECTÁL
 SKRJABIN, MESSIAEN, ČIURLIONIS, REMESA,
 BACEVIČIUS, KAPRÁLOVÁ, BACEWICZ
Onuté Gražinyté klavír

PÁ **6. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
BALADY Z GOTINSKÉHO HÁJE
 BEETHOVEN písně
 J. A. ŠTĚPÁN Schwanenlied
 V. J. TOMÁŠEK Lenora
Martina Janková soprán
Dennis Russell Davies klavír
Taťjana Medvecká recitace

SO **7. 10. 2023**, 20:00, Kryt 10-Z, Husova
REINER(KACE)
 REINER Tři písně milostné, Listopadové popěvky,
 Esther, Květovaný kůň
Aida Mujačić zpěv, klavír
 dramaturgie projektu **Pavel Straka**
 NE **8. 10. 2023**, 20:00, kostel sv. Janů, Minoritská
RENESSANCE POLSKÉHO BAROKA
 ZIELEŃSKI Offerteria et communiones totius anni
Wrocław Baroque Ensemble
 dirigent **Andrzej Kosendiak**

ÚT **10. 10. 2023**, 19:30, kostel sv. Augustina,
 náměstí Míru
SMUTEK UTEK?!
 MESSIAEN Louange à l’Éternité de Jésus
 KOPELANT Karak
 JANÁČEK Pohádka, Sonáta
 SMOLKA Smutek utek
 MESSIAEN Louange à l’Immortalité de Jésus
Jiří Bárta violoncello, **Terezie Fialová** klavír

ČT **12. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
SÓLO PRO SKLENĚNOU HARMONIKU
 REJCHA Gelegenheitskantate
 CIMAROSA De terra amica
 REJCHA Abschied der Johanna d’Arc von ihrer
 Heimath
 HASSE L’Armonica
Joanna Moskowicz soprán
Christa Schöpfungler skleněná harmonika
Barbara Maria Willi recitace, cembalo
Brno Rejcha Collegium 2023
Filharmonie Brno, dirigent **Jonathan Cohen**

PÁ **13. 10. 2023**, 19:00, Janáčkovo divadlo
TAK PRAVIL ZARATHUSTRÁ
 SCHUMANN Overture, Scherzo a Finále
 BOLCOM Klavírní koncert č. 2
 MOZART Maurerische Trauermusik
 R. STRAUSS Also sprach Zarathustra
Emanuele Arciuli klavír
Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko
 dirigent **Dennis Russell Davies**

NE **15. 10. 2023**, 21:00, Katedrála svatých Petra
 a Pavla, Petrov
NEKLID ISLANDSKÉHO KLIDU
 JÓHANNSSON Virðulegu forsetar
Adam Wiltzie syntezátor, elektronika
 členové **Moravia Brass Band**
 dirigent **Chuhei Iwasaki**

ÚT **17. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
HLEDÁNÍ ZTRACENÉ KRÁSY
 M. BRUNNER Moving Silhouettes
 MARTINAITYTĚ Hledání ztracené krásy...
Trio Bohémo

ST **18. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
HISTORICKÝ BRAHMS & SOUČASNÝ SIL-VESTROV
 SILVESTROV Kýchovitá hudba, Čtyři kusy, Nostalgie,
 Dva kusy, Visník-1996
 BRAHMS Šest kusů, Tři intermezza, Dvě rapsodie
Alexej Ljubimov klavír

NE **22. 10. 2023**, 19:00, Janáčkovo divadlo
ZÁVĚREČNÝ KONCERT – PARTNERSKÁ POZNAŇ
 PENDERECKI Tři kusy ve starém slohu, Adagietto,
 Violový koncert
 KAPRÁLOVÁ Suita rustica
 SZYMANOWSKI Houslový koncert č. 2
Milan Paľa viola, housle
Poznaňská filharmonie
 dirigent **Łukasz Borowicz**

NOVÝ SVĚT MORAVSKÉHO PODZIMU

ČT **19. 10. 2023**, 19:00, foyer, nádvoří a půdní
 prostory Besedního domu
MEZI NEBEM A ZEMÍ

PÁ **20. 10. 2023**, 19:00, Divadlo na Orlí
LIDSKÝ HLAS

SO **21. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
JANÁČKŮV AKADEMICKÝ ORCHESTR

DOPROVODNÝ PROGRAM

ÚT **3. 10. 2023**, 19:00, CO.LABS, Kounicova 20
PSÍ SVĚT, dětská opera

SO **7. 10. 2023**, 15:00–17:00, Besední dům
KVĚTOVANÝ KŮŇ
 workshop s Aidou Mujačić

PO **9. – ÚT 10. 10. 2023**, FF MU, Arne Nováka 1
57. MEZINÁRODNÍ HUDEBNĚVĚDNĚ
KOLOKVIVUM BRNO
 Nové cesty opery

ÚT **10. 10. 2023**, 18:00, Klafé, Klácelova 1a
LEOŠ JANÁČEK A POZDNÍ OBROZENÍ NA MORAVĚ
 prezentace knihy Miloše Zapletala

ČT **12. 10. 2023**, 17:30, Besední dům
ANTOINE REICHA
 prezentace knihy

SO **14. 10. 2023**, 21:00, Červený kostel
POSLEDNÍ POHANSKÉ OBŘADY

ÚT **17. 10. 2023**, 18:00, Besední dům
BESEDA SE SKLADATELEM
MARTINEM BRUNNEREM

OLIVIER MESSIAEN

Louange à l'Éternité de Jésus pro violoncello a klavír / for cello and piano

MAREK KOPELENT

Karrak pro violoncello a klavír / for cello and piano

LEOŠ JANÁČEK

Pohádka pro violoncello a klavír / **Fairy Tale** for cello and piano

1. Con moto
 2. Con moto
 3. Allegro
-

LEOŠ JANÁČEK

Sonáta pro housle a klavír (arr. pro violoncello a klavír Jiří Bárta)

Sonata for violin and piano (arrangement for cello and piano Jiří Bárta)

1. Con moto
 2. Balada con moto
 3. Allegretto
 4. Adagio
-

MARTIN SMOLKA

Smutek utek pro violoncello a klavír / for cello and piano

OLIVIER MESSIAEN

Louange à l'Immortalité de Jésus pro housle a klavír / for violin and piano
(arr. pro violoncello a klavír Jiří Bárta / arrangement for cello and piano Jiří Bárta)

Terezie Fialová klavír / piano

Jiří Bárta violoncello / cello

Koncert se uskuteční bez přestávky.

Umělecké a partnerské duo violoncellisty Jiřího Bárty a klavíristky Terezie Fialové poutá pozornost nejen interpretačními kvalitami, ale i nápaditými programy. Ten, který premiérově uvedou na Moravském podzimu, vychází z Bártova alba *Reflexe* z konce 90. let minulého století. V podstatě symetrický, zčásti zrcadlíci se oblouk se klene mezi větami z Messiaenova *Kvartetu na konec času* přes meditativní díla soudobých tuzemských autorů až po „janáčkovský středobod“ a je koncipován nikoli jako sled uzavřených čísel, ale jako jednolitý hudební tok, který skýtá prostor ke kontemplaci.

Název celému programu propůjčuje skladba **Martina Smolky** (1959) s názvem **Smutek utek**. Dílo bylo zkomponováno přímo pro Jiřího Bárty na základě objednávky Mezinárodního hudebního festivalu Kutná Hora v roce 2018, kde bylo ve stejném roce interprety dnešního večera poprvé provedeno. Jan Hocek ve své recenzi premiérové uvedení charakterizoval slovy: *Klavír je chladný, zdánlivě (opravdu jen zdánlivě) bez citu a vášně, ale Fialová občas nechá úhoz doslova vystřelit. Violoncello zadržuje emoce, někdy se téměř ztrácí, chytá se stébla, zkouší se nadechnout, aby se vzeplalo a v závěru vykreslilo s klavírem něžné doznívání. V souladu se svým kompozičním jazykem Smolka na půdorysu bezmála dvaceti minut dosáhl niterného redukcionismu, v němž nechybí klavírní pianississississimo v úvodu partitury označované jako stínové tóny, které jakoby jen šelestí. Nevyhýbá se ani vypjatým momentům, které mají být kontrastem k žádoucím dokonalému tichu v sále. Autorský komentář pak skladbu uvádí následovně: O postu prostý smutek – o postu prostý čistý – smotaný smutek – smotek – smut – mu – Jemu Ježíši – Kri – Stu.*

Jako onen zrcadlený prvek v rámci programu figuruje dílo **Karrak** letos zesnulého **Marka Kope-lenta** (1932–2023). Skladba vznikla v roce 1991 a ještě téhož roku byla premiérována v rámci Kleines Festspielhaus na Salcburských letních hrách. Českou premiéru má na svědomí Jiří Bárta, kterého v roce 1994 doplnil klavírista Jan Čech. Dle Antonína Matznera je název skladby *symbolem, jehož jednotlivá písmena současně navozují autorovu ideu díla: k – attaque, a – linii, r – rytmus a račí převrat těchto písmen*. Přibližně desetiminutová kompozice sice nezapře momenty vycházející z Kopeletova avantgardního harmonického myšlení, i zde však převažuje hudební redukcionismus, vyznívající ambientně a tiše až zklidněně.

V pomyslném centru programu se nacházejí dvě komorní díla **Leoše Janáčka** (1854–1928). **Po-hádka**, která je jediným skladatelovým dílem pro violoncello a klavír, vznikala v těžkém období po smrti dcery Olgý, kdy Janáček stále hledal širší hudební uznání. Velká část skladby, volně založené na scénách z *Pohádky o caru Berendejovi* ruského básníka Vasilije Žukovského, je napsána v tóninách se šesti „béčky“, což hudbě dodává poněkud zastřený ráz podobný autorově klavírní skladbě *V mlhách*. Za Janáčkovy života existovalo několik různých verzí skladby, dnes se obvykle hraje pouze poslední z nich – ta má původní třívětou podobu, která se od první verze liší jen málo. Poprvé zazněla roku

1923 v Brně a následně byla provedena v Praze, Olomouci a také v Londýně při Janáčkově návštěvě v roce 1926. K zastřenosti i jistému mysticismu skladby dodejme, že její části byly použity jako hudba ke dvěma zfilmovaným románům s expresivním námětem: *Nesnesitelná lehkost bytí* (Milan Kundera) a *Objevení nebe* (Harry Mulisch).

Také pro housle a klavír zanechal Janáček pouze jedině větší dílo – **Sonátu** z roku 1914. Stejně jako mnoho umělců té doby byl skladatel hluboce zasažen první světovou válkou, kdy válečná realita nabrala nového významu a většina evropského obyvatelstva se musela vyrovnávat s děsivými zvěrstvy, která se kolem nich děla. Zásadní okamžik konfliktu nastal 1. srpna 1914, kdy Německo vyhlásilo válku Rusku. Janáček, který pracoval na náčrtu *Sonáty*, si toto datum zapsal do rukopisu díla. Ačkoli dílo zvěšiny vzniklo na počátku války, docházelo k dílčím úpravám a škrtkům až do jeho premiéry v Brně v roce 1922, což zanechává jistou pochybnost o jakékoli zjevné souvislosti mezi skladbou a první světovou válkou. Poměrně kompaktní dílo, které je zvýrazněno rapsodickými melodickými motivy a prudkými změnami rytmu a tempa, dnes zaznívá v instrumentaci Jiřího Bárty pro violoncello a klavír. Končí tajemně, pozastaveno v tichém zamyšlení...

Program je orámován dvěma větami *Kvartetu na konec času* francouzského skladatele **Oliviera Messiaena** (1908–1992). Oslavy Ježíšovy Věčnosti – **Louange à l'Éternité de Jésus** – a Nesmrtnosti – **Louange à l'Immortalité de Jésus** – jsou hudebním médiem, jehož duchovní obsažení je poněkud těžce definovatelné. Messiaen dílo složil v průběhu let 1940–1941, kdy byl internován v německém zajateckém táboře, kde se svými spoluvězni *Kvartet* před pěti tisíci naslou-chajícími také poprvé provedl. Proto jsou duchovní aspekty mnohem komplexnější. Skladatelova ná-boženská mystika našla v tomto případě východisko v sestoupení sedmého anděla – po zatroubení z jeho polnice se z nebe ozvaly mocné hlasy, které říkaly: *Království světa se stalo královstvím našeho Pána a jeho Krista, a bude kralovat na věky věků* (Zjevení 11:15). Tím je dovršeno Boží tajemství.

Kvartet však neměl být ani pouhým komentářem Apokalypsy, ani odkazem na skladatelovu vlastní internaci, ale jakýmsi hudebním pojetím času jako konce minulosti a budoucnosti a začátku věčnosti. Snad i proto pomalý, leč akutní vzestup sólové pasáže oslavy Ježíšovy Nesmrtnosti, kterou Bárta z originální instrumentace pro housle a klavír aranžoval pro violoncello a klavír, znázorňuje vzestup člověka k jeho bohu, *Božího dítěte k jeho Otcy, bytosti učiněné božskou směrem k ráji, zatímco oslavu Ježíšovy Věčnosti Messiaen připodobnil k biblickému výroku Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha a to Slovo bylo Bůh* (Jan 1:1). Také Jiří Bárta tyto dvě extatické věty vnímá spíše metafyzicky: jako počátek i konec, vesmírnou (zdánlivou) věčnost, nekonečnou krásu objímající život ve své radosti i bolesti.

Jiří Čevela

Jiří Bárta

Jiří Bárta (1964) patří ke špičce evropských violoncellistů. Studoval v Praze u Josefa Chuchra, v Kolíně nad Rýnem u Borise Pergamenschikowa a v Los Angeles u Eleonore Schoenfeldové. Vystupoval na festivalech v Edinburghu, Kuhmu, Luganu nebo Newportu a jako koncertní sólista nebo komorní hráč vystoupil v sálech jako jsou Berlínská filharmonie, Birmingham Symphony Hall, Manchester Bridgewater Hall, Buenos Aires Teatro Colon, Dublin Concert Hall, L'Auditorio v Barceloně, Los Angeles Dorothy Chandler Pavilion, londýnská Wigmore Hall nebo Suntory Hall v Tokiu. Spolupracoval s předními symfonickými tělesy jako London Symphony Orchestra, Berliner Symphoniker, Česká filharmonie a s dirigenty jako Charles Dutoit, Gianandrea Noseda, Maxim Šostakovič, Gennadij Nikolajevič Rožděstvenskij, Jakub Hrůša nebo Jiří Bělohávek. Mezi jeho komorní spoluhráče se řadí nebo řadili Tereza Fialová, Martin Kasík, Josef Suk, Antoine Tamestit, Quator Ebene, Vadim Repin či Konstantin Lifshitz. Nahrával pro Supraphon, Hyperion nebo Arte Channel, s operní pěvkyní Magdalenou Koženou vydal album *Songs* pro Deutsche Grammophon. Bártova nahrávka s Kodályho violoncellovou sonátou byla oceněna časopisem *The Gramophone* v kategorii Editor's Choice. Je uměleckým ředitelem Mezinárodního hudebního festivalu Kutná Hora a v současnosti hraje na violoncello postavené Dietmarem Rexhausenem v roce 2012.

Terezie Fialová

Terezie Fialová (1984) je vyhledávanou sólistkou a komorní hráčkou. Vystudovala hru na klavír na pražské HAMU (Ivan Klánský) a Hochschule für Musik und Theater v Hamburku (Niklas Schmidt). Vystupovala na festivalech tuzemských (Pražské jaro, Dvořákova Praha, Janáček Brno, Smetanova Litomyšl, Lípa Musica, Mezinárodní festival Český Krumlov, Mezinárodní hudební festival Kutná hora) i zahraničních (Mecklenburg-Vorpommern, Sarajevo Winter, Septembre Musical, Konvergenecie, Bach Before & After, Les Flâneries Musicales de Reims, Festival Internacional de Arte Sacro). Jako jediná česká klavíristka se v roce 2013 zúčastnila prestižního festivalu Verbier Festival Academy ve Švýcarsku, kam byla pozvána i v roce 2017. Podílela se na natáčení několika studiových nahrávek, přičemž album věnované skladateli Petru Ebenovi bylo kritikou velmi kladně hodnoceno. Jako členka klavírního tria Eben Trio (s Romanem Patočkou a Jiřím Bártou) premiérovala díla Benta Sørensen, Eda Nesbíta, Petra Ebena či Martina Smolky. V duu s Jiřím Bártou zahráli v mnoha koncertních sálech v Praze, Českém Krumlově, Kutné Hoře, Košicích, Mnichově, Hamburku, Paříži, Istanbulu, Ankaře, Madridu, Jeruzalémě, Bilbao, Newportu, Pekingu, Šanghaji či Soulu. V roce 2021 vydali úspěšné a kritikou ceněné dvojCD kompletních Beethovenových *Sonát pro violoncello a klavír* u firmy Animal Music. Je členkou skupiny Petrof Art Family.

Jiří Bárta a Terezie Fialová

The piece by **Martin Smolka** (born 1959), **Smutek utek**, which could be rendered as Sadness Fled Away, gives this programme its title. It was commissioned by the Kutná Hora International Music Festival for Jiří Bárta and first played by tonight's performers there in 2018. In line with his compositional language, Smolka achieved in this work – that lasts for nearly 20 minutes – an inner reductionism.

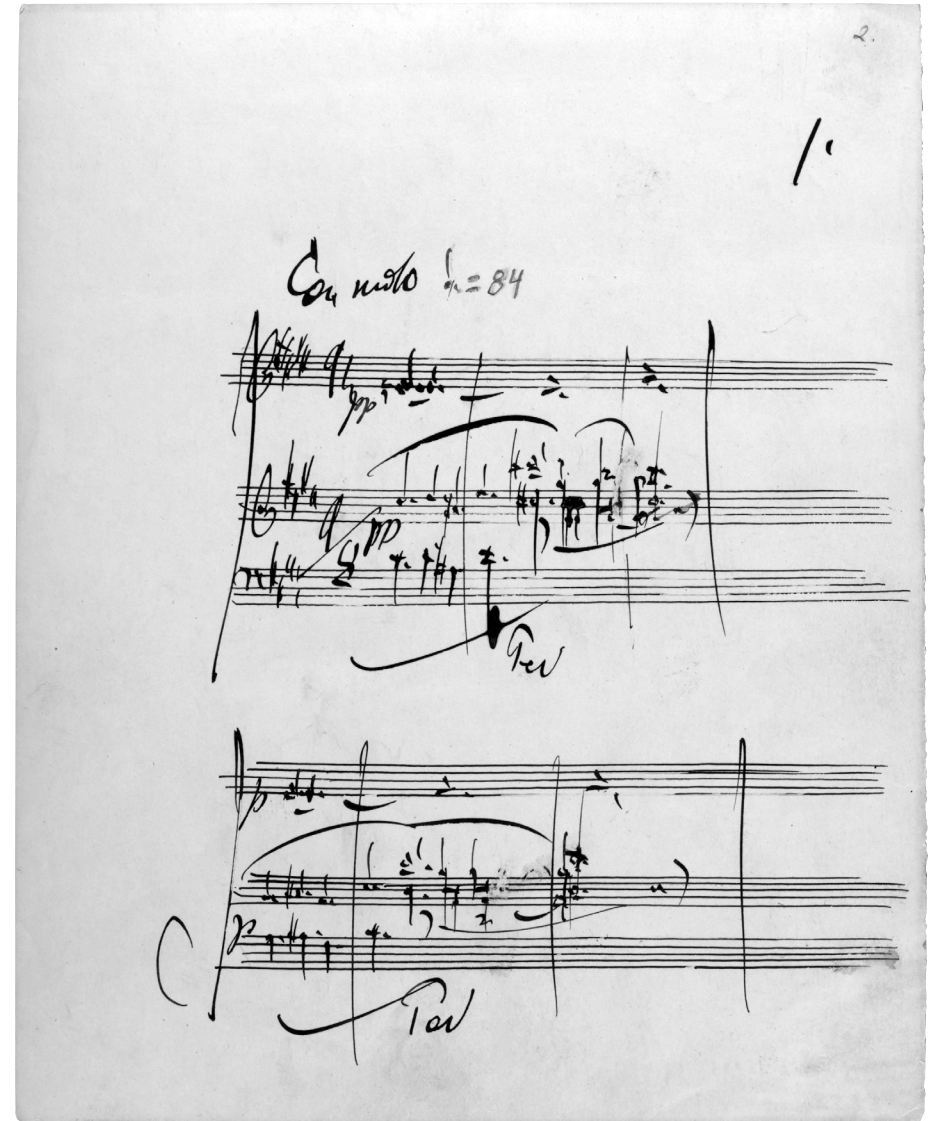
The 1991 piece, **Karrak** by **Marek Kopelent**, who died this year (1932–2023), adds something of a mirrored element to the programme, with its palindromic title and structure. Although it does not deny its origins in Kopelent's avant-garde harmonic thinking, musical reductionism also prevails in this work, imbuing it with an ambient, quiet, calm atmosphere.

Two works by **Leoš Janáček** (1854–1928) sit at the notional centre of the programme. **Pohádka**, or Fairy-Tale, his only work for cello and piano, was written during a difficult period following the death of his daughter Olga, when Janáček was still looking for broader recognition of his music. Most of the work, loosely based on scenes from *The Tale of Tsar Berendey*, is written in keys with six flats, giving the music a hazy character akin to the cycle *V mlhách* (In the Mists). Parts were used in two filmed novels: *The Unbearable Lightness of Being* (Milan Kundera) and *The Discovery of Heaven* (Harry Mulisch).

Janáček also left us only one major work for violin and piano – a **Sonata** written in 1914. A fairly compact work, it is punctuated by rhapsodic melodic motifs and abrupt changes in rhythm and tempo, and will be heard tonight in Jiří Bárta's version for cello and piano. It ends mysteriously, suspended in quiet contemplation.

The programme is bookended by two movements from **Olivier Messiaen's** (1908–1992) *Quatuor pour la fin du temps*. This was devised as a musical conception of time as the end of the past and of the future and the beginning of eternity. That is perhaps why the slow yet urgent rise of the solo part celebrating **the immortality of Jesus**, arranged by Bárta for cello and piano, depicts "the ascent of man to his god, the child of God to his Father, the being made divine towards Paradise", while the celebration of **the eternity of Jesus** is likened by Messiaen to the biblical verse, "In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God" (John 1:1). Jiří Bárta also understands the two ecstatic movements metaphysically: as the beginning and the end, cosmic eternity and infinite beauty embracing life in its joys and sorrows.

Jiří Čevela, translated by Štěpán Kaňa

STATUTÁRNÍ MĚSTO BRNO FINANČNĚ PODPORUJE FILHARMONII BRNO, PŘÍSPĚVKOVOU ORGANIZACI

B | R | N | O |

FILHARMONII BRNO A FESTIVAL FINANČNĚ PODPORUJÍ

DĚKUJEME ZA PODPORU A SPOLUPRÁCI

PARTNERSKÉ HOTELY FILHARMONIE BRNO

Vydala / Published by: Filharmonie Brno

Text / Text by: Jiří Čevela

Grafický návrh / Design by: B tým s.r.o.

Grafická úprava, sazba / Typesetting by: Ingrid Králíková

Redakční uzávěrka / Information correct as of: 2. října 2023 / 2 October 2023

Filharmonie Brno, příspěvková organizace / contributory organisation

MHFB Moravský podzim / BIMF Moravian Autumn

Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, Česká republika / Czech Republic

www.filharmonie-brno.cz

www.moravsky-podzim.cz

+420 539 092 839, lucie.snajdrova@filharmonie-brno.cz

manažerka festivalu / festival manager

+420 539 092 811, predprodej@filharmonie-brno.cz

prodej vstupenek / ticket office

Změna programu vyhrazena. / Programmes are subject to change.

• • •
• • •
**Filharmonie
Brno Philharmonic**

www.moravsky-podzim.cz